

ЯК НАВЧИТИ ЗАСВОЇТИ ПРАКТИЧНІ НАВИЧКИ БЕЗ СТРЕСУ НА ПРИКЛАДІ СТУДЕНТІВ СТОМАТОЛОГІЧНОГО ФАКУЛЬТЕТУ IV РОКУ НАВЧАННЯ

Н.П. Махлинець, Л.Ю. Плав'юк

ДВНЗ «Івано-Франківський національний медичний університет»

e-mail: makhlynets11@yahoo.com

e-mail: plawiukl77@gmail.com

КАК НАУЧИТЬ УСВОИТЬ ПРАКТИЧЕСКИЕ НАВЫКИ БЕЗ СТРЕССА НА ПРИМЕРЕ СТУДЕНТОВ СТОМАТОЛОГИЧЕСКОГО ФАКУЛЬТЕТА IV ГОДА ОБУЧЕНИЯ

Н.П. Махлинець, Л.Ю. Плав'юк

ВГУЗ «Івано-Франківський національний медичний університет»

e-mail: makhlynets11@yahoo.com

e-mail: plawiukl77@gmail.com

HOW TO TEACH STUDENTS MASTERING PRACTICAL SKILLS WITHOUT STRESS BY THE EXAMPLE OF FOURTH-YEAR DENTAL STUDENTS

N.P. Makhlynets, L.Yu. Plaviuk

Ivano-Frankivsk National Medical University, Ivano-Frankivsk, Ukraine

e-mail: makhlynets11@yahoo.com

e-mail: plawiukl77@gmail.com

Резюме: У статті представлені матеріали експериментального дослідження, яке присвячене уникненню стресу в процесі направленої формування практичних знань та навичок у студентів. Через те, що студенти постійно перебувають у хронічному конструктивному стресі [1, 2], класична система засвоєння знань та навичок стає трудомісткою. Спостерігається низька засвоєність матеріалу через нерозуміння студентами поставленого перед ними завдання.

Завданням нашого експерименту було підвищити ефективність засвоєння практичних навичок із терапевтичної стоматології з урахуванням психоемоційного стану студентів.

Нами було сформовано 2 групи студентів з різних груп IV курсу, які проходили курс пародонтології. І групі студентів (35 осіб) викладач пояснював конкретну мету і переваги ручного зняття зубних відкладень за допомогою кюреток Грейсі та подавав конкретизовану схему маніпуляції. Викладач повільно демонстрував на муляжі щелепи кожен елемент дії: інструмент та конкретний зуб, для якого він використовується. Тоді студентам було запропоновано самостійно провести зняття зубних відкладень, керуючись схемою. II групі студентів (34 особи) проводили традиційне навчання зняття зубних відкладень за допомогою кюреток Грейсі. Викладач спочатку пояснював значення цієї маніпуляції, а тоді повільно продемонстрував її на муляжі. Після цього студенти самостійно виконували маніпуляцію.

Ми проводили порівняння успішності засвоєння практичних навичок студентів та вироблення стійкої автоматизованої навички. Результати дослідження показали, що в 34 студентів I групи (97,1%) з першого разу правильно провели зняття зубних відкладень, а після проведення по 10 ідентичних маніпуляцій у всіх студентів I групи виробився стійкий автоматизований навик. Після того, як кожен студент II групи виконав по 10 маніпуляцій, лише в 44,1% студентів (15 осіб) виробився стійкий автоматизований навик. Потрібно зазначити, що основні дії студентів у цій групі супроводжувались великою кількістю помилок, студенти неправильно підбирали інструменти для зняття відкладень, а на виправлення помилок викладач затрачав багато часу. Запропонована нами методика є ефективним засобом направленої формування в студентів комплексу мануальних дій. Створення схем дій при конкретній маніпуляції дає можливість спростити навчальний процес, скоротивши час на утворення стійких автоматизованих навичок у студентів.

Ключові слова: навчальний процес, практичні навички, пародонтологія, зняття зубних відкладень, студенти.

Резюме: В статье представлены материалы экспериментального исследования, которое посвящено предотвращению стресса в ходе направленного формирования практических знаний и навыков у студентов. Так как студенты постоянно находятся в хроническом конструктивном стрессе [1, 2], классическая система усвоения знаний и навыков становится трудоемкой. Наблюдается низкая усвояемость материала из-за непонимания студентами поставленной перед ними задачи.

Задачей нашего эксперимента было повысить эффективность усвоения практических навыков по терапевтической стоматологии с учетом психо-эмоционального состояния студентов.

Нами было сформировано 2 группы студентов из разных групп IV курса, которые проходили курс пародонтологии. I группе студентов (35 человек) преподаватель объяснял конкретную цель и преимущества ручного снятия зубных отложений с помощью кюреток Грейси и преподавал конкретизированную схему манипуляции. Преподаватель медленно демонстрировал на муляже челюсти каждый элемент действия - инструмент и конкретный зуб, для которого он используется. Тогда студентам было предложено самостоятельно провести снятие зубных отложений, руководствуясь схемой. II группе студентов (34 человека) проводили традиционное обучение снятия зубных отложений с помощью кюреток Грейси. Преподаватель сначала объяснял значение данной манипуляции, а затем медленно продемонстрировал ее на муляже. После этого студенты самостоятельно выполняли манипуляцию.

Мы проводили сравнение успешности усвоения практических навыков студентов и выработки устойчивого автоматизированного навыка. Результаты исследования показали, что 34 студента I группы (97,1%) с первого раза правильно провели снятие зубных отложений, а после проведения по 10 идентичных манипуляций у всех студентов I группы выработался устойчивый автоматизированный

навык. После того, как каждый студент II группы выполнил по 10 манипуляций, только в 44,1% студентов (15 человек) выработался устойчивый автоматизированный навык. Нужно отметить, что основные действия студентов в этой группе сопровождалось большим количеством ошибок, студенты неправильно подбирали инструменты для снятия отложений, а на исправление ошибок преподаватель тратил много времени. Предложенная нами методика является эффективным средством направленного формирования у студентов комплекса мануальных действий. Создание схем действий при конкретной манипуляции дает возможность упростить учебный процесс, сократив время на образование устойчивых автоматизированных навыков у студентов.

Ключевые слова: учебный процесс, практические навыки, пародонтология, снятие зубных отложений, студенты.

Abstract. The article presents the results of the experimental study devoted to stress prevention in the course of directed formation of practical knowledge and skills in students. Since all the students constantly suffer from chronic constructive stress, the traditional system of acquiring knowledge and skills becomes time-consuming. There is a low assimilation of the material by students due to a lack of understanding of their tasks.

The objective of the study was to increase the efficiency of mastering practical skills in therapeutic dentistry considering the students' psycho-emotional state.

Materials and methods. There were formed 2 groups of fourth-year students studying in different groups who attended the course of periodontology. In Group I (35 students), the teacher explained the specific purpose and benefits of manual removal of dental deposits using Gracey curettes and provided a specific manipulation scheme. The teacher slowly demonstrated each action: the instrument and the specific tooth for which it is used. Then, the students were offered to independently remove dental deposits according to the scheme. 34 students of Group II learned traditional removal of dental deposits using Gracey curettes. The teacher explained the manipulation, and, then, slowly demonstrated it on dental moulage. Afterwards, students independently performed the manipulation. We compared the success of mastering practical skills by students and developing an automatic skill.

Results. 34 students of Group I (97.1%) removed dental deposits properly on the first try, and after 10 identical manipulations, all students of Group I developed an automatic skill. In Group II, only 44.1% of students (15 individuals) developed an automatic skill after performing 10 identical manipulations. It should be noted that the main students' actions in this group were accompanied by a considerable number of mistakes; students incorrectly selected dental tools for removing the deposits, and the teacher spent a lot of time correcting these mistakes.

Conclusions. The proposed method is an effective means of directed formation of manual action complex in students. The creation of action schemes for specific manipulation allows us to simplify the learning process reducing the time for the formation of automatic skills in students.

Keywords: educational process; practical skills; periodontology; removal of dental deposits; students.

Постановка проблеми і аналіз останніх досліджень.

Освітній процес у вищих навчальних закладах медичного профілю передбачає сформувати зі студента практикуючого лікаря-стоматолога. Тому відточення практичних навичок та вмій з послідовним аналізом та відтворенням у практиці є основним завданням викладача [3, 7, 8, 9, 10]. Залежно від теми конкретного практичного заняття викладач повинен підійти до нього різносторонньо. Методика навчання повинна виступати способом обміну інформації між викладачем та студентом (словесний, наглядний, практичний); бути способом управління пізнавальної діяльності студентів (безпосереднього, опосередкованого та самоуправління); характеризуватися способами спілкування між викладачами та студентами (фронтальне, групове, індивідуальне); бути способом стимуляції та мотивації вивчення предмету та деонтологічного виховання; виступати у ролі способу контролю за ефективністю навчального процесу [3, 9, 10].

У процесі кредитно-модульної системи навчання великий обсяг теоретичного матеріалу студенти повинні засвоїти самостійно. Адаптація до сприйняття об'ємного теоретичного та практичного багажу знань залежить від психологічних можливостей студента. Молоді особи під час навчання в університеті піддаються різним типам стресів: психологічний, емоційний та інформаційний. Найбільш небезпечним є інформаційний стрес, оскільки виникає в умовах інформаційних перевантажень чи від інформаційного вакууму [6]. Окрім цього, сучасне навчання вимагає максимальної наближеності до пацієнта, а не тільки роботу з муляжами, що зумовлює перебування студента у професійному стресі – емоційному стані, який викликається несподіваною та напруженою ситуацією на фоні інтелектуального, емоційного перевантаження. Саме тому, викладач повинен допомогти студенту правильно сформувати практичні навички, які необхідні в майбутній професійній діяльності [3, 7, 8, 11, 12], з метою попередження постійного емоційного стресу – синдрому емоційного вигорання [1, 2, 6]. При використанні існуючої системи підготовки студентів

досить часто відмічається низька засвоєність матеріалу студентами. На нашу думку, основною причиною такої ситуації є неврахування психоемоційного стану студента, відсутність педагогічно обґрунтованої методики, яка б дозволяла доводити формування окремих технічних прийомів до автоматизму.

Мета: підвищення ефективності засвоєння практичних навичок студентами стоматологічного факультету за умови постійного психоемоційного навантаження.

Матеріал і методи

В основі нашого експерименту була теорія про поетапне формування «розумових дій та уявлень» [5]. Гальперіном П.Я. встановлено, що формування розумових дій призводить до зародження думки, а думка – це подвійне утворення: осмислення змісту дії і власне мислення про неї, як про психічну дію, тобто суть останньої. Друга частина цієї дії є увага і ця внутрішня увага формується через контроль за предметним змістом дії [5]. Автор наголошує на тому, що думка це не є увага. Думка є в кожній людській дії і складається з трьох частин: орієнтовної, виконуючої та контрольної. Момент, коли дія стає розумовою і далі змінюється в «розуміння», виконуюча частина – в автоматичне асоційоване проходження об'єктивного змісту дії у поле свідомості, а контрольна - в акт звернення «я» на зміст дії, тоді власна активність суб'єкта, внутрішня увага, свідомість як акт зливаються в одне переживання [4]. Отже, виконання будь-якої дії складається з таких частин: орієнтовної та виконуючої, контрольної. Перша частина відповідає за осмислене виконання дії, правильність та якість останньої; друга – виконання самої дії (брати в руку певний інструмент і виконувати конкретну маніпуляцію); третя – самоконтроль за правильністю виконання дії [4, 5].

Нами була побудована повна схема проведення конкретної практичної маніпуляції: зняття зубних відкладень за допомогою кюреток Грейсі. У ній ми виділили окремі елементи: мета дії, вихідний матеріал і його характеристика, знаряддя дії (інструменти), план та послідовність дій для реалізації

мети, елементи контролю за правильністю дії. Важливим моментом при побудові схеми дії є пояснення окремих етапів маніпуляції малюнками (вибір інструментів за номером чи маркуванням залежно від зуба, з якого потрібно зняти зубні відкладення, положення інструментів, основні етапи маніпуляції, елементи контролю). Коли студент, незважаючи на постійне психоемоційне навантаження під час навчання в університеті та великі обсяги теоретичного матеріалу, бачить перед собою конкретну схему проведення практичного навичку, то з першого разу правильно виконує ту чи іншу маніпуляцію. Другим важливим моментом нашого експерименту було організація умов для формування практичної дії та доведення останньої до необхідної якості виконання: на початку практичної частини заняття викладач читав схему дій, а тоді повільно виконував кожен крок. Згодом студенти самостійно читали схему і повільно виконували зняття зубних відкладень кюретками Грейсі на муляжі щелепи. Викладач не повинен забороняти студентам користуватись схемою проведення практичної навички під час проведення маніпуляції, аж доки студент сам, запам'ятавши хід маніпуляції, і вже без звернення до схеми проробить її. Таким чином викладач зможе запобігти стресовій ситуації в студента та забезпечить стійке формування практичної навички. Завчена дія перетвориться у стійкий автоматизований навик, якщо зі сторони викладача не буде психологічного тиску на студента.

Ми провели експеримент з метою підбору способу формування практичних навичок та доведення їх до автоматизму у студентів IV курсу стоматологічного факультету ДВНЗ «Івано-Франківський національний медичний університет». Було сформовано 2 групи студентів з різних груп IV курсу. I група студентів (35 осіб) навчалась згідно із запропонованою нами методикою (експериментальна). II група студентів (34 особи) мала традиційне навчання зняття зубних відкладень за допомогою кюреток Грейсі. Студентам I групи викладач пояснював значення ручного способу зняття зубних відкладень, переваги та необхідність проведення цієї методики при гострих запальних процесах ясен, загостренні запально-дистрофічних процесів тканин пародонта та подавав конкретизовану схему маніпуляції з вибором номеру чи кольорового маркування кюретки залежно від зуба, з якого потрібно видалити тверді зубні відкладення. Згодом він повільно демонстрував на муляжі щелепи кожен елемент дії. Тоді студенти самостійно проводили зняття зубного каменю кюретками Грейсі, керуючись схемою. Студентам II групи викладач спочатку пояснював мету, з якою потрібно знімати зубні відкладення, а тоді повільно продемонстрував процедуру на муляжі щелепи. Після чого студенти самостійно виконували практичну навичку.

Ми визначали правильність виконання практичної навички та враховували кількість студентів, які проводили зняття зубних відкладень без помилок, а виконання маніпуляції було доведено до автоматизму.

Результати дослідження

Результати нашого дослідження засвідчили, що в 97,1% студентів I групи (34 особи) з першого разу правильно провели зняття зубних відкладень, а після проведення десяти ідентичних маніпуляцій у всіх студентів I групи виробився стійкий автоматизований навик, студенти не відчували психологічного напруження під час заняття. Після того, як кожен студент II групи виконав 10 аналогічних маніпуляцій, лише у 44,1% студентів (15 осіб) виробився стійкий автоматизований навик. Викладач спостерігав психо-емоційне напруження в цій групі студентів. Потрібно зазначити, що основні дії студентів у цій групі супроводжувались великою

кількістю помилок, студенти неправильно підбирали інструменти для зняття відкладень, а на виправлення помилок викладач затрачав багато часу. Порівняльні показники щодо формування навичок зняття зубних відкладень засвідчують, що навчання студентів за експериментальною методикою проходить без помилок, автоматизація навички виробляється після виконання десяти ідентичних маніпуляцій.

Обговорення

Незважаючи на постійний контакт студентів із пацієнтами, засвоєння практичних навичок вимагає значних зусиль викладача та студентів [3, 5, 7, 8, 11, 12]. Студент на занятті перебуває в умов інформаційного стресу. З психологічної точки зору, такий стан включає в себе специфічну форму відображення людиною екстремальної ситуації і модель поводження як відповідну реакцію на це відображення [1, 2]. Вченими доведено, що стрес від фізичних навантажень не є таким руйнівним, як стрес зумовлений невдачею, невпевненістю в собі, розумовим перевантаженням [6]. Результати експериментального дослідження, базувалися на теорії Гальперина П.Я. про поетапне формування «розумових дій та уявлень». Для дослідження було вибрано 69 студентів, яких поділили на 2 групи. Студентам I групи викладач пояснював цілі, які досягне лікар-стоматолог після зняття зубних відкладень за допомогою кюреток Грейсі, та подавав конкретизовану схему маніпуляції з поетапним вибором кюреток залежно від зуба, з якого зніматимуть зубний камінь. Тоді викладач демонстрував на муляжі щелепи кожен елемент дії і пропонував студентам провести самостійно аналогічний навик, керуючись схемою. Студентам II групи проводили традиційне навчання методики зняття зубних відкладень, де особливу увагу приділяли описовій частині навички. Отримані нами результати дослідження підтверджуються роботами інших дослідників [4, 5]. Вважаємо, що для студентів стоматологічного факультету необхідним є отримання не тільки теоретичних знань, а й вироблення у майбутніх лікарів автоматизованих практичних навичок без розвитку нових стресових станів.

Висновки

1. Розроблена методика засвоєння практичних навичок є ефективним засобом направленою формування в студентів автоматизованих дій, які базуються на теоретичних знаннях.
2. Розроблення схем для кожної практичної навички спростить навчальний процес, зменшивши час для засвоєння конкретної навички.
3. Поетапне засвоєння практичної навички запобігає формуванню інформаційних стресових станів та емоційному вигоранню студента.

Перспективи подальших досліджень

Розробити навчальні схеми для всіх практичних навичок з практичної пародонтології для навчання студентів IV курсу стоматологічного факультету.

Література

1. Как сохранить здоровье нервной системы: советы невролога / Л. В. Бережкова. - Москва : ОЛМА-ПРЕСС Экслибрис, 2002. - 160 с.
2. Булах В. П. Стрес та його вплив на організм людини / В. П. Булах // Медсестринство. - 2014. - № 3. - С. 10-16.
3. Вороненко Ю. В. Проблеми охорони здоров'я та обґрунтування перспектив розвитку вищої медичної освіти в Україні / Ю. В. Вороненко // Медична освіта. - 1999. - № 1. - С. 6-11.
4. Гальперин П. Я. Умственное действие как основа формирования мысли и образа [Electronic resource]: <http:///>

www.psychology-online.net.

5. Гальперин П. Я. К проблеме внимания. [Electronic resource]:
http: // www.psychology-online.net.

6. Капошин В. Ф. Як долати стрес у педагогічній діяльності / В. Ф. Капошин // Практична психологія та соціальна робота. — 2004. - № 8. - С. 58-68.

7. Костіцька І. О. До питання етико-психологічних норм навчального процесу на клінічній кафедрі / І. О. Костіцька, В. І. Боцюрко // Архів клінічної медицини. - 2009. - № 2(15). - С. 66-69.

8. Методичні основи підготовки та проведення навчальних занять в медичних вищих учбових закладах / В. Є. Мілерян. - Київ : Вища освіта, 2006. - С. 23-41.

9. Пітик О. М. Досвід вироблення у студентів-медиків розуміння практичного значення знань та умінь із предмету «Основи психології. Основи педагогіки» в майбутній професійній

діяльності / О. М. Пітик, М. І. Пітик // Архів клінічної медицини. - 2009. - № 1. - С. 82-84.

10. Самодрин А. П. Школотворення на зламі століть / А. П. Самодрин // Постметодика. - 2001. - № 5-6. - С. 30-35.

11. Скрипніков М. С. Особливості та основні напрямки розвитку вищої стоматологічної освіти в Україні / М. С. Скрипніков // Стоматолог. - 2000. - № 1-2. - С. 9-11.

12. Цюра С. Б. Формування професійної концепції студента: два підходи до управління самоорганізованими студентами / С. Б. Цюра // Вісник вищої медичної освіти. - 2010. - № 1. - С. 28-34.

Надійшла: 20.11.2017

Завершено рецензування: 12.12.2017

Прийнята до друку: 20.12.2017